

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Nr 1-2005

**Den 27 januari
hedrades offren
för förintelsen**

Tema: Ryssland

Det har varit ett stimulerande år som gått och som vi vet, går tiden fort när man har roligt. Föreningen Roma international från Skellefteå har öppnat ett avdelningskontor i Stockholm i samband med sin konferens "Med samförstånd i sikte". I samband med firandet av den internationella Romerdagen 8 april på Malmö museum, fick Rosa Taikon och Peter Daniel dela på priset "Årets Rom." Sveriges romer demonstrerade mot Slovaikiens sätt att behandla sina romer när de satte in två tusen soldater mot dem under en demonstration. Romskt Kulturcentrum har ställt ut teckningar av romska barn från Slovakien.

Rumänien besökte Sverige och berättade under en konferens om vilka insatser de gjort för romer i landet. Det blev sommar och romska ungdomar tog studenten runt om i Sverige. Romska författare möttes i Tamisari och bestämde sig för att sätta upp ett teaterstycke om romernas förintelse. Med sorg i hjärtat tog vi farväl av en stor romsk aktivist: Nadja Taikon, "Tjejen från Tanto", som bland annat jobbat för romers skolgång och varit hemspråklärare i 30 år.

I Grekland vräktes många romer från sina boplatser för att städa upp inför Olympiska Spelen. Resandefolket grävde fram sina förfäders bostäder i Vassbotten i Bohuslän tillsammans med Bohusläns museum. Radio Romano besökte olika städer och sände direkt på plats. Romerna i Danmark fick äntligen en möjlighet att hålla en konferens där deras kamp mot diskriminering belystes. Uppsala universitet tar fram en fempoängsutbildning om romsk historia. RKC arrangerade de årliga Kulturdagarna med utställning och gästartister i dagarna tre. Romarådet fick en ny ordförande i jämställdhets- och integrationsminister Jens Orback som under 2005 ska förnya delegaterna i rådet. DO arrangerade en fortsättningskurs i mänskliga rättigheter som resulterat i att några av

Fred Taikon och Bengt O Björklund, framför sitter Rosario Taikon Ali och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon och fax:

+46 (0)8-779 40 31
070-712 39 91

E-mail: fredt@telia.com

www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
och Bengt O Björklund.

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang, föredrag och möten.

Vi tar emot texter på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

kursdeltagarna startat föreningen Romska Rättigheter i Sverige.

Under konferensen "Erkända ... eller var det bara på pappret" i Eskilstuna ventilerades den frågan flitigt och naturligtvis får vi inte glömma det som kommer att gå till historien, det faktum att romer äntligen får en röst i

Innehåll:

Etnisk registrering	sid. 3
27 januari	sid. 4 -7
Val till ERTF	sid. 8
Tema Rysslan	sid. 9-13
Singoalla	sid. 13
Den svarta listan	sid. 15
Bakro	sid. 15
Konferens i Malmö	sid. 16
Sture Pyk	sid. 17
Värt att läsa	sid. 18-19
Notiser och nyheter	sid. 20-23
Gamla kära bilder	sid. 24-25
Recept	sid. 26-27
Sista sidan	sid. 28

Bilden på framsidan är tagen av Joakim Eskilsen under en resa i Ryssland.

Europarådet i Strasbourg. Den 15 december 2004 skrevs ett avtal på om partnerskap mellan European Roma and Travellers Forum och Europarådet. Inom kort ska romerna gå till val för att utse en delegat och tre suppleanter. Året slutade med den största naturkatastrof världen upplevt.

Fred Taikon

Våra bidragsgivare

**Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd**

ISSN 1651-3258

Etnisk registrering

Att det är möjligt att överhuvud taget diskutera frågan om en registrering av etniska minoriteter i Sverige är inte bara olustigt och otidsenligt, men framför allt väcks gamla minnen till liv som borde få vara just det, gamla minnen.

Text: Fred Taikon

En frivillig etnisk registrering kan komma att införas i Sverige, enligt integrationsminister Jens Orback i en artikel i Dagens Nyheter den 27 januari i år. Orback har själv inte tagit slutgiltig ställning i frågan. I artikeln påpekar han även att många romer och judar är emot registrering. Ensamutredaren Paul Lappalainen har fått i uppdrag att undersöka och utreda strukturell diskriminering och han ska även se över frågan om etnisk registrering.

Att etnisk registrering har förekommit i andra länder är kanske inte omöjligt, särskilt i de östeuropeiska länderna, men idag skulle det vara omöjligt med något dylikt utan att de romska organisationerna i respektive land utlät ett ramaskri.

Med tanke på den förföljelse romer har varit utsatta för under århundraden är det skrämmande att etnisk registrering förs på tal i Sverige 2005 och att Sveriges integrationsminister deltar i samtal med folkpartisten Ana Maria Narti under en interpellationsdebatt i frågan. Redan där borde Orback med eftertryck och bestämdhet ha sagt ifrån att en sådan registrering är otänkbar och för endast tanken bakåt i tiden mot den mörka tid i den europeiska historien när romer, judar, resande homosexuella, handikappade och mentalt sjuka med

mörka avsikter infördes i dylika register.

Jens Orback efterträdde Mona Sahlin på posten som ordförande i Roma Rådet, ett direkt rådgivande organ till regeringen, borde han förstå att etnisk registrering aldrig ens borde komma på tal, inte ens under svepskäl som att bekämpa diskriminering. Det finns andra metoder. Han borde veta att romer och resandefolket och samer länge varit och i viss mån ännu är registrerade i Sverige. Ta bara den senaste skandalen i Malmö med det kommunala hyresbolaget MKB. Det finns även en lista från fyrtio-talet med ett hundratal romer. Där står födelsedatum och i vistelseort, i händelse av att Sverige skulle bli llerad eller ockuperad av Tyskland och tågen skulle börja rulla från Sverige. Registret upphörde 1945.

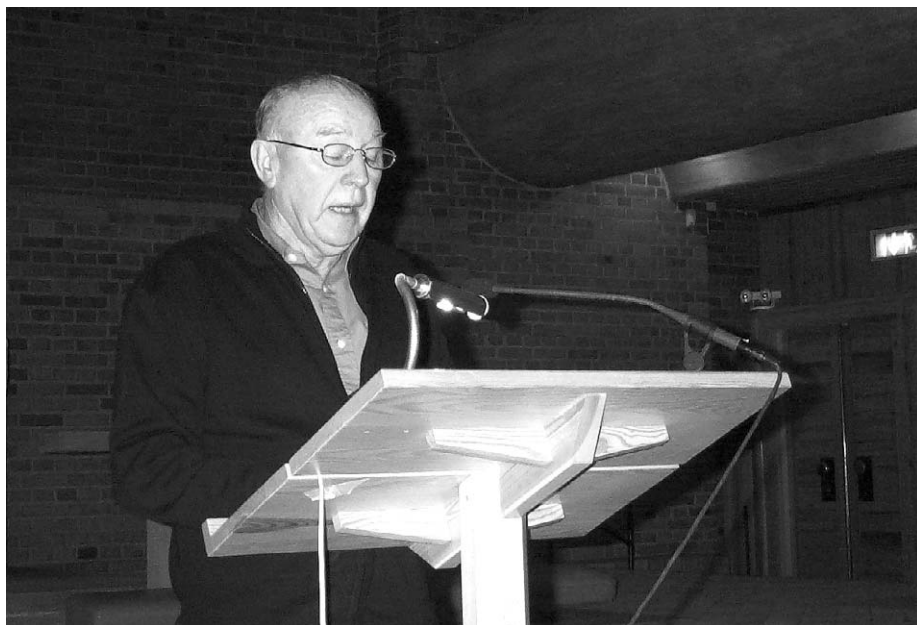
Den 27 januari är förintelseoffrens dag, temat under den veckan är Holokaust. Under dessa dagar talar man om hur judar, romer och andra blev avrättade och hur registren kom till under kriget. Detta måste ha gått ministern förbi. Dock går han dagen efter ut och ändrar sitt uttalande efter att ha deltagit i högtidshållandet i den judiska synagogan. Nu säger han att registrering är nog ingen bra idé. Kanske blev han lite klokare. Men att bara säga att han är skeptiskt till etnisk

registrering innebär inte någon slutgiltig ställning i frågan. Han behöver alltså tänka på saken, bara det säger en hel del om hans inställning till och förståelse för hur vi romer till exempel reagerar vid blotta tanken på att bli registrerade.

Det kommunala bostadsbolaget MKB i Malmö riskerar åtal när det blev känt att det finns ett register av socialt utsatta människor.

Jag kan förstå om man internt har en lista på hyresgäster som har misskött sig och därmed blir svartlistade och inte är välkomna att söka en ny lägenhet. Liknade register finns hos Kronofogden då man har misskött sina betalningar eller är efter med sina skatter. Men i dessa register står det inte vilken etnicitet de tillhör.

Listan hos MKB hamnade i orätta händer vid avslöjandet. Med tanke på alla de nazistiska och rasistiska rörelser som finns i landet, det är ett år sedan Romskt kulturcentrum flyttade in i sina lokaler och på den tiden har föreningen fått sina fönster krossade fyra gånger, vad är det som säger att statens register av etniska grupper inte kommer i orätta händer? Kan regeringen i så fall bli åtalad om något liknade skulle ske med denna lista?

Willie Andréasson Kvekk.

27 januari i Söderledskyrkan

I Stockholm arrangerade även Romsk kulturcentrum i samarbete med levande historia en minneshögtid i Söderledskyrkan.

Jonny G Ivanovic inledde med sång och gitarrspel och Ingmar Sörqvist, en ung präst i församlingen, tackade för att just hans kyrka fick vara med om denna högtidsdag. Efter ett inledningstal av Fred Taikon berättade Willie Andréasson Kvekk om sin upplevelse av tsunamikatastrofen i Thailand.

– Den 26 december 2004 befann jag och min hustru oss i Kaolak. Vi fick tjugominuters försprång innan tsunamikatastrofen. Vi flydde upp i djungeln inför hotet om en andra våg. Efter sex dagar tog vi oss bland skadade hem till Sverige, med nödpass, i shorts, T-tröja och sandaler. Thailändarna var fantastiska, man lånade oss pengar, vi åt och drack gratis. Vid avskedet skjutsade de oss till närmaste stad nio mil från vårt hotell, slutligen tryckte vår unga chaufför en tusenbaths sedel i min hand och det blev ett känsloladdat avsked. Min fru och dotter for tillbaks till Phuket med barnkläder och

leksaker till barnhem och skolor.

Willie berättar att det finns exempel på skolklasser på femtio barn med bara fem sex barn kvar.

– Jag har tidigare vid resa till Kaolack beskrivit schaoлие, sjözigenarnas situation på Kolanta och Surimin i artiklar i É romani Glinda. Denna gång skulle jag beskriva läget i Kaolack som inte längre finns. De flesta är välbehållna men utarmade på äodelar. Min ambition är att resa tillbaks i november för att bistå romerna där så mycket jag kan.

Sedan berättade Fred Taikon om sin romska faster Sofia Taikon, som suttit i koncentrationsläger i Auschwitz.

– Sofia Taikon är från Polen. Hela hennes familj mördades av nazisterna. Själven blev hon räddad till Sverige.

Hela familjen Brezinska fördes med tåg till koncentrationslägret i Auschwitz i mars 1943. Ett nummer tatueras på Sofias arm: Z 45 15. Z står för zigenare.

Sofia minns den dag hennes släktingar försvann in i gaskamrarna. "De stod i en kö, gick in i en av byggnaderna och kom aldrig ut igen."

Vid krigsslutet förs Sofia till Malmö med Röda korsets vita bussar.

– Uppgifterna om hur många romer som mördades under andra världskriget varierar mellan 500 000 och två miljoner, men vi vet idag att det var betydligt fler som föll offer för förintelsen som vi själva kallar Sa mudaripé, berättar Fred Taikon.

Pernilla Zethraeus, partisekreterare i Vänsterpartiet talade om det ansvar vi alla har att berätta historien vidare.

– Hur kunde detta hända, den frågan vill man ställa, men sanningen är snarare att förintelsen var en yttersta konsekvens av ett synsätt som präglade Europas och pressvärldens historia. Man skulle kunna säga att stora delar av Europa har byggts på en historia av förtryck, diskriminering och rasism. Förintelsen var den yttersta och kanske den värsta konsekvensen.

Det går en röd tråd från rasbiologin i början av förra seklet fram till dagens rasism och diskriminering.

Pernilla Zethraeus menar att vi alla har ett ansvar att synliggöra romernas öde under förintelsen, ett öde lika osynligt som romernas historia.

– Vi har ett ansvar att berätta historien om förintelsen vidare, men vi har också ett ansvar för sammanhanget och för att göra sammanhangen begripliga, särskilt nu i en tid som bräddas så starkt av rasism, intolerans och en hotande islamofobi, säger Pernilla Zethraeus.

Sa mudaripé

Kari Lindgren, en romsk konstnär från Finland, hade vernissage på RKC den 27 januari med motiv från förintelsen.

Kari Lindgren är född 1971 i Uleåborg i Finland, men han har växt upp i både Sverige och Finland, i en miljö präglad av respekt för romska traditioner och romsk kultur.

Han är autodidakt och har målat "så länge han kan minnas". Han målar gärna med dukarna liggande på golvet, på natten och till romsk musik.

För Kari Lindgren, en av Finlands få romska samtidskonstnärer, är den konstnärliga uttrycksformen ett sätt att behandla känslor och ge gestalt åt romernas kultur och situation, att uttrycka deras vardag och deras drömmar. Med sina målningar, utförda i textilfärg och en collageteknik han själv utvecklat, vill han öppna en gränsöverskridande dialog.

Kari Lindgren har bland annat gjort illustrationer till "Drom - the Way of the Roma", en bok utgiven av Utbildningsstyrelsen i Finland år 2000. Hans verk har publicerats i olika finska tidskrifter. Han har erhållit stipendium från utrikes- och utbildningsministerierna i Finland och han har haft flera separatut-

ställningar och även deltagit i samling-utställningar. Bland köpare av hans verk kan nämnas Utbildningsstyrelsen i Finland, Finska ambassaden i Frankrike, Council of Europe, Roma and Migration Department, Finlands president, Tarja Halonen.

Utställningar

Konstcentrum för barn och ungdomar i Hyvinkää, Finland (1994)

Konstforum Nyte: H+K Galleri (1996)

Samlingsutställningen "Samma land", Björneborg (1997)

Folkdräkts-centrum, Jyväskylä (1997-98)

Konsthögskolan i Helsingfors (1998)

Romska Kulturdagar på Södra Teatern, Stockholm (1998)

Mikkeli stadsbibliotek (1998)

Council of Europe i Strasbourg, Frankrike (2003)

Romskt Kulturcentrum i Stockholm (2005)

Den 27 januari i Linköping

Torsdagen den 27 januari uppmärksammades förintelsens offer i Linköping. Minnesdagen inleddes av Biskop Martin Lindh. Därefter överlämnades ordet till Birger Rosengren som betonade att den romska förintelsen ofta glöms bort.

Text: Ulf Andersson och Birger Rosengren.

Birger Rosengren började med att ge en kort bakgrund om romernas historia. Därefter presenterade han riksförbundet Romanoas verksamhet och projekt.

Sedan fick riksförbundets kassör Ulf Andersson ordet. Han lyfte fram massmordet på romer som ägde rum natten mellan den 2 och den 3 augusti 1944 då nästan 3000 romer likviderades under nattens lopp. Vidare gjordes en genomgång av romernas ursprung. Talaren konstaterade att den romska folkgruppen härstammar från delar av nuvarande Indien. De första skriftliga bevisen på en romsk existens i Västeuropa är från 1300-talet.

Till Sverige kom de första romerna år 1512. Under 1600-talet infördes en förordning emot en enskild folkgrupp som är den grymmaste alla kategorier i

svensk rättshistoria. Förordningen lades fram 1637 och gick i korthet ut på att alla romer skulle deporteras ut ur Sverige med start den 8 november 1638. Alla män som påträffades efter detta datum skulle hängas utan rättegång. Alla kvinnor och barn som upptäcktes efter nämnda tidpunkt skulle fördrivas från socken till socken, härad till härad, län till län för att slutligen köras ut ur riket.

Konsekvensen av denna förordning kunde ha blivit världens första folkmord, men resultatet blev i verkligheten att huvuddelen av den romska folkgruppen fördrevs till den östra delen av det dåvarande svenska riket, d.v.s. nuvarande Finland. Under senare delen av 1800-talet spreds en nationalistisk yra över stora delar av västra Europa. I denna veva började också rasistiska ideologier

få fotfäste, så också i Sverige. Här inrättades rasbiologiska institutet i Uppsala år 1921 med Herman Lundborg i spetsen.

Under 1920- och 1930-talen tog förföljelsen en väldig fart här i Sverige och i Västeuropa. Förföljelsens fruktansvärda höjdpunkt nåddes under förintelsen. Då beräknas att cirka 1,5 miljoner romer mördades vid de nazistiska dödslägren.

Sverige har också en mörk historia med sina tvångssteriliseringar respektive lobotomeringar, där det förstnämnda pågick mellan åren 1934 och 1976. Av de totalt 63 000 som föll offer för denna omänskliga behandling utgjorde romerna minst 2300. Noterbart under denna period är att endast 2 personer var av icke-resandeursprung. Det var först efter samtal med socialminister Lars Engqvist, som de resande fick en ursäkt av den socialdemokratiska regeringen. Varför steriliserades då resanderomer? Av den enkla anledningen att deras etniska ursprung låg dem till last. Man ville inte att denna oönskade folkgrupp skulle fortplanta sig.

Glädjande var att det slöt upp cirka 200 personer på detta arrangemang på Stora Torget i Linköping där representanter för den Romska Arbetsgruppen, RAG, respektive Demokratikommittén, Linköpings Kommun medverkade.

Den 27 januari i Stockholm

I år högtidlighölls för femte året minnet av all de som föll offer för nazisternas vansinnesdåd under andra världskriget. Uppskattningsvis förintade nazisterna cirka tio miljoner män, kvinnor och barn.

Femtio år efter andra världskriget togs för första gången initiativet till att göra den 27 januari, den dag då fångarna i lägret i Auschwitz befriades, till en minnesdag för förintelsens offer i Sverige. 1999 föreslog statsminister Göran Persson att inrätta en årlig minnesdag över förintelsens offer i sammanband med den första av fyra konferensen som handlade om förintelse, intolerans och förlåtelse.

Även romerna i Stockholm högtidshöll dagen på Kulturhuset för fem år sen genom att bjuda in romer som suttit i koncentrationsläger under förintelsen och låta dem berätta om sina levnadsöden. Sedan dess har Romskt kulturcentrum årligen bibehållit traditionen att hedra de romer som föll offer för nazismens förbrytelser och brott mot mänskligheten.

I år hade stockholmarna samlats på Raoul Wallenbergs torg under hela dagen för att tända över tusen marschaller på minnesdagen och låta tankarna gå till de människor som föll offer för nazismens massmord på romer, judar, handikappade och jehovas vittnen.

Forum för levande historia hade arrangerat eftermiddagens officiella minnesceremoni som inleddes med ett tal av dess chef, Heléne Lööw i närvaro av Statsministern Göran Persson, justitieministern Thoma Bodström, Laila Freivalds och Lars Ohly.

I Heléne Lööws tal kunde vi bland annat höra om den Tyska nationalsocialistiska ideologin då hon sade.

– Över allt i världen högtidshålls minnet av förintelsen, Europas stora tragedi i vars skugga vi fortfarande lever. Det bärande fundamentet i nationalsocialistiska ideologin var antisemitismen och tron på existensen av en judisk världskonspiration. Judarna var och förblev huvudfienden, kampen mot judarna var överordnad allt annat. Sex miljoner europeiska judar, män, kvinnor och barn förintades. Det var den yttersta konsekvensen av en ideologi vars målsättningar var att totalt utplåna det judiska folket, ingen skulle sparas, alla spår av judisk kultur och identitet skulle utplånas. Den nationalsocialistiska ideologin hyser även rasideologiska och rashygieniska föreställningar som då ledde till förföljelser och utplånandet av romer och homosexuella, som betraktades som underlägsna raser. Det ledde även till mordandet av psykiskt och fysiskt handikappade, liksom förföljelse och mordande av politiska och religiösa motståndare. Man skulle kunna säga att den nationalsocialistiska ideologin omfattade alla de komponenter som vi kan hitta i samband med folkmord och

förföljelser runt om i världen, sa Heléne Lööw i sitt tal till folket.

Skådespelerskan Melinda Kinnaman avslutade minneshögtiden med att läsa nobelpristagaren Wislawa Szymborskas dikt "Nära ögat"

Därefter tände statsministern Göran Persson ett ljus för att hedra Förintelsens offer tillsammans med dem som samlats.

Val till European Roma and Travellers Forum

Förberedelserna inför det nationella valet med att ta fram en romsk delegat och tre suppleanter, som ska representera Sverige i Europarådet dröjer.

Den 14 februari hade interimsstyrelsen för Roma and Travellers Forum möte i Strasbourg där man tog fram nya direktiv om hur valet ska ske.

– Det har blivit en del förändringar. Bland annat att alla organiserade strukturer, från riksorgan till lokalföreningar i respektive länder, ska kunna lämna in en intresseanmälan till forumet i Strasbourg. Därför har forumet tagit fram en ny blankett för intresseanmälan som kommer att tillhandahållas av de tre riksförbunden i Sverige som senare distribuerar den till dem som är intresserade att få kontinuerlig information från Strasbourg säger Soraya Post.

Valkommissionen som finns i Strasbourg kommer att bearbeta intresseanmälningarna och senare att se om det

verkligen är en romsk förening eller organisation som söker.

I Europa förekommer det en såkallad "romerindustri".

– Det finns många föreningar och organisationer som söker pengar för att göra det bättre för romer, men många har en majoritet av ickeromer och endast en romsk representant och då betraktas den inte som en romsk förening.

Därför har blanketten för intresseanmälan gjorts om med frågor som stärker den romska delaktigheten i föreningen eller organisationen. Detta har gjort att man nu senarelägger de nationella och det

Europeiska valet fram till i juni 2005.

– European Roma and Travellers Forum ska bestå av romer, oavsett vilken gruppstillhörighet de har.

Paraplyorganisationerna i respektive land som ska lämna in nomineringarna på sitt lands delegater måste bevisa att de har 75 procent av de inhemska romska föreningarna under sig.

Delegaterna kommer att sitta under ett fyraårsmandat. Sverige kommer med en delegat och tre suppleanter. Delegateskapet skiftar varje år mellan suppleanterna. Delegationen måste bestå av minst en kvinna och en ungdom, vilket vissa länder kommer att få svårt att uppfylla.

Den utsedda valberedningen i Sverige kommer att behandla alla inkomma nomineringar som ska vara riksförbundens valberedning tillhanda senast den 5 mars 2005. Nomineringarna ska vara klara den 12 mars. Kommer de in senare behandlas de inte av valberedningen.

I valberedningen sitter Jan Ottosson, Resandefolkets Romanoa, Keith Palmroth, Riksförbundet Roma International och Kemo Bericha, Riksförbundet Romer i Europa.

Alla romer som anmäler sitt intresse till Forumet får informationen från dem.

Vidare info

Närmare upplysningar om valet fås av

Resandefolkets Romanoa Riksförbund

Birger Rosegren: 073 696 72 59

Riksförbundet Roma International

Allan Swartz: 0703/510420,

Stockholmskontoret: 08/15 83 60

Riksförbundet Romer i Europa

(före detta Romernas Riksförbund)

Stefano Kuzhichov: 042-107898,

Lars Demetri: 070-47-51-962

Volgograd kotlari.

Romernas historia i Ryssland

Text: Cia Rinne, **Foto:** Joakim Eskildsen

Romerna har kommit till Ryssland vid olika tidpunkter. De första kom från Polen och Tyskland på 1700-talet. De största romska gruppen, som kallas för ryska roma (ryska romer), består huvudsakligen av dessa förstkomna romer som konverterat från katolicismen till ortodoxin. Senare har bland annat ortodoxa romer flytt undan det ottomanska riket som intog Serbien och därför kallas för servie, romer som flytt undan slaveriet i Valakiet (vlacher) och Moldavien. I dag lär det finnas 17 olika romska grupper i Ryssland som är mycket olika varandra.

Sålunda finns det bland dem, förutom de nämnda, även Kishenjovtse, affärsmän som bor i stora villor, Kotlari, metallarbetare som brukar flytta med flera familjer från stad till stad, ukrainska romer som lever i tält utanför Moskva och Petersburg, även om vintern, och Lotfe, romer från Baltikum som lever som precis andra ryssar. Under folkräkningen i oktober 2002 fanns det 182 617 tsygani i Ryssland, vilket motsvarar 0,1% av befolkningen. Siffran är nogalltför låg, och det är mycket sannolikt att många romer p.g.a.

assimileringspolitik, migrationsrörelserna inom de forna Sovjetrepublikerna och rädsla för stigmatisering anger annat än den romska nationaliteten. Förutom det saknar många romer identitetsbevis och registreras inte. Romska ledare uppskattar den romska befolkningen till cirka 1,2 miljoner. Den franska lingvisten och sakkunnige i romska ärenden Marcel Courthiade gissar på 600 000. Det enda som är säkert är att osäkerheten gällande antalet romer i Ryssland är större än i övriga länder.

Kotlarparet Lisa och Ramon i sitt hem i Volgograd.

Mellan Pusjkin och narkotika

Russkij umirajet dva raza. Odin raz za rodinu, i odin, kogda slusjaet tsygani. "Rysen dör två gånger: för fosterlandet och då han lyssnar till zigenarnas musik," så ungefär lyder ett ryskt ordspråk.

Text: Cia Rinne **Foto:** Joakim Eskildsen

En filmscen visar hur en butter rysk officer av misstag sätter sig på en bandspelsare som följaktligen kör igång med en vacker zigenisk melodi. I första ögonblicket springer han upp av ilska, förmår sig dock inte att stänga av musiken, utan börjar lyssna och hamnar till sist alldeles förgråten av rörelse på sängkanten. I många ryska filmer har det drivits med ryssarnas ambivalenta förhållande till romerna som de är lite rädda för och gärna vill se tuktrade, men ändå har ett svagt hjärta för.

Sedan Alexander Pusjkin levte två veckor i ett romskt läger och skrivit det romantiska poemet Tsygani (Zigenarna) – som förvisso handlar mera om kärlekens frihet än om zigenarna – har romerna haft en säregen plats i det ryska kulturella medvetandet. I filmer som Ljalja tjornaja (Svarta Ljalja) och Emil Lotianus Tabor uhodit vnebo (Zigenarlägret flyttar till himlen) har de förevisats som temperamentfulla naturbarn med mystiska egenskaper. De

romska körerna som bildades på 1800-talet och uppträdde i metropolernas operahus fram till oktoberrevolutionen förblev även efter anpassningen till den kommunistiska ideologin mera omtyckta i Sovjetunionen än de ideologiskt värdefulla propagandakörerna som reste från kolchos till kolchos. Igenom sin tid i Ryssland har romerna fått stå som symbol för frihetsälskandet och en djup emotionalitet som kan få den ryska själen att gråta. Många scener visar hur den betagna ryssen i "kupez guljajet" (köpmannen festar) - manér slänger sina sista pengar framför fötterna på dansensembeln. Enligt en anekdot gjorde även Vladimir Vysotskij så då han lyssnade till ryska romers musik i Paris. En av de romska musikerna lär dock skall ha uppsökt den berömde vissångaren följande dag för att säga att han inte kunde ta emot pengar av självaste Vysotskij. Det finns talrika anekdoter om romerna i Ryssland, inte minst sådana som romerna själva hittat på och som med årens lopp nästan nått

sanningsstatus. En i en serie Hitler-Stalin-anekdoter låter så här: "Hitler sade till Stalin: Ge mig dina zigenare, jag skall få ordning på dem. Då svarade Stalin: Aldrig i livet. De är fåglarna i min skog." Att verkligheten såg alldeles annorlunda ut har otaliga romska familjer fått erfara på sin egen kropp.

Ändå har romerna bland de 160 olika nationaliteterna inom Sovjetunionen haft det förhållandevis bra gentemot romerna i Östeuropa som burit huvudlasset av att urskilja sig från majoritetsbefolkningen. Det har inte heller funnits några lagar som skulle ha varit diskriminerande specifikt mot romer liksom det fanns lagar t.ex. mot judar och polacker på 1800-talet eller mot tjetjener, judar och tatarer under Sovjetunionens första år. Inte heller i dag finns det några diskriminatoriska element mot romerna i den ryska politiken, men det finns inte heller några lagar på nationell nivå som skulle förbjuda diskriminering. Efter en våg av rasistiska attacker i St. Petersburg som utlöste medborgarprotester infördes en första antidiskrimineringslag på lokal nivå i staden den 20 september 2004. Romerna i Ryssland är alltså framför allt beroende på attityderna hos de individer och myndigheter de har att göra med.

Växande antiziganism

Otvivelaktigt har den romantiska bilden av romerna gått hand i hand med ziganofobin liksom i andra länder. Att romerna i Ryssland, i motsats till romerna i det övriga Europa, snarare utgör ett av många folkslag som kan bli måltavla för rasism kan vara en av orsakerna till att rasistiska utbrott mot romer i Ryssland så att säga fördröjts i jämförelse med dito i Östeuropa efter kommunismens kollaps. Under

nittiotalets senare hälft har rasismen mot romer dock ökat drastiskt. För tio år sedan kände romerna inte ännu så mycket av de tilltagande rasistiska attityderna. Sedan sex år tillbaka vet varje barn i den romska bosättningen Leskovo norr om Petersburg vad "skinhead" betyder. Kvinnor och barn har upprepade gånger attackerats av skinheads och numera tar ingen tåget in till centrum på egen hand.

Xenofobi är inget nytt fenomen i Ryssland. Redan i Sovjetunionen utgjorde alla natsmen, dvs. icke-slaviska människor, en slags andra klass medborgare. Man skiljde mellan statsmedborgarskap (sovjjetiskt) och nationalitet, dvs. etniskt ursprung (azerbaidjanskt, armenskt, ukrainskt, men även zigenskt) som var indikerat i passet. Det måste kommas ihåg att det både av romer och av myndigheter i Ryssland använda begreppet "tsygani" (zigenare) inte i sig lär vara någon nedsättande beteckning. Däremot är formuleringen litso kavkazskoj nazionalnosti (person av kaukasisk nationalitet) som används av myndigheter för tjetjener, ingusjetier, ossetier, dagestaner, georgier eller azerier, en rasistisk konstruktion. Det används som instrument för diskriminering p.g.a. hudfärg eller fysiska drag, och inte sällan faller romer inom denna kategori. Fastän den etniska tillhörigheten inte längre omnämns i passet finns distinktionen mellan statsmedborgarskap och nationalitet alltså kvar och påverkar speciellt lokala myndigheters handlande. Speciellt kotlari (smeder) som av yrkesskäl är beroende av att flytta på sig med några års mellanrum konfronteras med allt större problem. Av myndigheter betraktas deras bosättningar som tabor (romskt läger) och personerna som en homogen grupp som de bara vill kommunicera med genom en

representant. I augusti träffade vi Zemfira Ladaka i en kotlari-bosättning ovanför Volgograd. Hennes familj hade försökt flytta till Tjechov närmare Moskva några månader innan.

– Polisen kom och sade att vi visst kunde stanna, men att de skulle skicka nynazisterna efter oss, berättade Zemfira.

I höstas flyttade familjen till Archangelsk och hotas nu att utvisas även därifrån.

Diskrimineringen riskerar att bli institutionaliserad, och det inte utan mediernas effektiva hatkampanj. Som Vladimir Eduardovitj Schnittke, ledaren för organisationen Memorial i S:t Petersburg sade på ett seminarium på internationella romerdagen den 8 april 2004, är det nuförtiden inte enbart enskilda journalister, utan även myndigheter som uttrycker antizigenska opinioner och bagatelliserar diskrimineringen. Hatet har blivit ännu mera påtagligt sedan Tjetjenienkrigen. Rasismen riktar sig inte enbart mot kaukasier utan generellt mot alla "svarta" (tjornyj), vilket även omfattar alla centralasiater, araber, afrikaner, judar, romer och utlänningar eller ryska medborgare som inte motsvarar en odefinierad "slavisk typ".

Putinismens tre heliga kor

Enligt IHF/ERRC-rapporten (Internationella Helsingforskommitén och European Roma Rights Center) från oktober 2004 vilar den ryska säker-

hetspolitiken för tillfället på "tre ideologiskt heliga kor": kriget mot terrorismen, kriget mot drogerna och kriget mot korruptionen. Den så kallade "antiterroristiska kampanjens" offer skördas i Tjetjenien.

Det är inte enbart journalister och människorättsaktivister som känner av avigsländan av dessa kontrollkampanjer, utan framför allt de som faller inför den stora suddiga kategorin "svarta". Sålunda har t.ex. antikorrupcionskampanjen förts speciellt mot judiska affärsmän som Berezovskij och Chodorkovskij.

De skärpta säkerhetsåtgärderna i antiterrorkampanjens tecken riktar sig nästan uteslutet mot personer med ett "orientalistiskt" utseende. Den innebär bland annat slumpmässig pass- och registreringskontroll vid metro- och tågstationer som den franska människorättsaktivisten Malik

Nine och Sasja Ivanova med ett av sina fem barn.

Bröderna Tjeboratorijovs hus är inspirerat av tv-serien Santa Barbara.

Salemkour råkade ut för under sitt besök i St. Petersburg. Dylika kontroller är speciellt ödesdigra för romerna som urskiljs lätt och ofta saknar officiella dokument. I samband med en polisaktion emot romer i Moskva i maj 2004 arresterades 1 600 romer som inte hade något pass.

Medan vi är i Krasnodar i södra Ryssland störtar två flygplan i Moskva. Då vi kommer till Petersburg exploderar en bomb på Rizjskaja stationen där vi befann oss några dagar tidigare, och lite efter hör vi nyheterna om skolan i Beslan.

– Det gör det inte bättre, säger Amandine Regamey, sakkunnig för Ryssland och Tjetjenien, då vi möter henne vid metron morgonen den 1 september. I efterföljd av gisslandramerna i teatern i Moskva och skolan i Beslan har kraven på säkerhet blivit ännu påtagligare.

Medan gisslandramat pågår syns president Putin på TV-skärmar i landet. Han har slagit upp ordet "terrorism" i ordboken för att förklara det till det ryska folket.

Mediernas narkotikakampanj

Den tredje "ideologiskt heliga kon" är

antidrogkampanjen som med mediernas stöd riktas speciellt mot romerna som i vissa medier används synonymt med "baryga", knarklangare. Medierna har bidragit i stor skala till att mystifiera, stereotypisera och kriminalisera romernas bild. För några år sedan riktade sig hatkampanjen framför allt mot judar och kaukasier, men under de senaste tio åren har även romerna blivit hatobjekt för den nationalistiska och extrema pressen. I publikationer som Novi Petersburg och Pskovskaja Niva har det t.o.m. förekommit direkta upprop till massaker mot romer.

Bilden som den ryska allmänheten har av romerna borde nu pendla någonstans mellan Puskjin och narkotika.

– Hur skulle de annars ha råd med de stora villorna, förklarar Baba Lela i Trubitzino nära Novgorod.

Underligt nog är hon vän med en romsk familj och sitter hemma i Nina och Sasja Ivanovas mycket anspråkslösa hus medan hon säger så.

– Nej, inte de här människorna, de har ett hjärta av guld, men de andra zigenarna. Det ser man ju på TV.

Baba Lela har inte orätt, det är faktiskt medierna som bär huvudansvaret för skandet och spridandet av det negativa ryktet. Att hon förväxlar att "se" på TV med att verkligen förstå kan man inte förebrå henne. Den ryska allmänheten tror utan vidare på att romerna blir rika på droger.

Rika romer

Romerna i Ryssland har ett rykte av att vara mycket rika.

– Ni skall fara till Gorelovo, säger en grönsakshandlare som frågat efter vad som fört oss till Petersburg, där bor zigenare som har villor så stora som slott!

Det är alldeles riktigt att det finns många förmögna romer i Ryssland. Många har klarat sig bra efter perestroikan som t.ex. Kisjenjovtse-familjerna som ursprungligen kommit till Ryssland från Moldavien. Gyorgi Fjodorovitj, en ung rom från Volgograd, spelade både piano och schack i det rymliga huset som rengjordes av en icke-romsk kvinna. De flesta Kisjenjovtse vi möter är välutbildade och arbetar som fastighetsmäklare eller säljer kläder. Många romer var affärsmän redan under Brezjneveran. Då rådde det brist på varor och romerna hittade en mycket lukrativ nisch genom att försörja landsbygden med bristvaror. Lägenheterna, som de fått efter en ykaz (förordning) från 1956, bildade en utmärkt bas för verksamheten som enligt sovjetiskt ordbruk kallades för "spekulation". Alldeles legalt var det inte, men de romska köpmännen kunde ofta betala sig ifrån straffet för "försäljning vid olämplig plats". Självfallet försvann både nischen och monopolen efter perestroikan, och otaliga familjer störtades i en fullkomlig ekonomisk katastrof, men några klarade sig ändå. Att förklara rikedomerna med droghandel och att beteckna förmögna

romer som "narkobaroner" saknar dock lika mycket substans som att avfärda välbärgade ryska turister som besöker Finland som "den ryska maffian".

Det finns romer som säljer droger och det finns ryssar som gör det. Drogmissbruket i Ryssland har tilltagit under de senaste åren och har även börjat öka alltmer bland unga romer. I Vyritsa nära St. Petersburg ligger två rader gravar med enbart unga romer som dött i följderna av drogmissbruk. Romerna kan dock, tvärtemot det som medierna påstår, utgöra högst en liten bråkdel av hela narkotikahandeln och är dessutom för det mesta enbart den sista och svagaste länken, men därmed även den synligaste. Chefen för justisministeriets strafftillämpningsanstalt i Pskov Ikonnikov sade själv att den största mängden narkotika de någonsin hittat på en rom var 0,4 gram, "det var maximum".

Till "antidrogkampanjen" hör även att polisen "planterar" narkotika på romer eller i deras hus för att sedan "hitta" den och arresterar dem. Ofta genomför antidrogpolisen OBNON regelrätta "razzior" i vilka de själv hämtar med sig drogerna. Milisen kan bara vinna på detta: antingen får de yrkesmässigt erkännande för att ha "gripit en drogbaron" och fyllt kvoten eller så får de pengar av romerna, avtvingade i form av mutor. Denna procedur verkar ha blivit ett fullkomligt vanligt tillvägagångssätt.

Då en flicka kom till människorättsorganisationen Memorial för att klaga över att milisen stoppat narkotika i hennes ficka ringde de upp polisstationen. Chefen för Memorial Svetlana Gannusjkina berättar det var en kvinnlig halvt ointresserad röst som undrade vad det var för problem, "vi gör bara vårt jobb".

På tåget på väg tillbaka till Helsingfors

får vi bevittna hur romerna görs ansvariga även för den explosionsartade AIDS-epidemin i Ryssland. Natalja, en ung kvinna som arbetar i ett HIV-laboratorium i Petersburg bekräftar att SPID (AIDS) är ett explosionsartat problem speciellt bland unga i Ryssland. Det sägs bl.a. SPID ni spit ("AIDS sover inte").

Enligt UNAIDS/WHO-rapporten från november 2004 är av en befolkning på 144 miljoner 860.000 HIV-smittade. Spridningen av HIV går enligt Natalja hand i hand med narkotikamissbruket, och, tillägger hon:

– Hos oss är det romerna som säljer drogerna.

Cia Rinne och Joakim Eskildsen har rest runt sedan år 2000 och mött romer i olika länder och miljöer, pratat med dem och fotograferat. 2004 var de i Ryssland. Vi kommer att få se mer av deras samarbete framöver i É Romani Glinda.

Marsinkijevitj har bott i samma hus sedan 1958 då romerna skull göras bofasta.

Bobo introducerar sina skådespelare för varandra inför arbete med Singoalla.

Singoalla blir teater

Efter ett års förberedelser är Teater i Haga beredda att ta upp Viktor Rydbergs Singoalla, men vägen dit har inte varit enkel. Viktor Rydbergs roman visade sig innehålla många av de fördomar som rådde redan på den tiden.

Teater i Haga startade för snart fem år sedan av regissören Bobbo Lunden som har haft som mål att dramatisera tre stora svenska författares verk. Författarna är Astrid Lindgren, Selma Lagerlöf och Viktor Rydberg. Efter Teater i Hagas första succé med Bröderna Lejonhjärta och efterföljande succéer som Ronja Rövardotter och Nils Holgersson började styrelsen att skissa på idén om att spela upp sagan om Singoalla på Hagaparkens gamla slottsgrund. Bobbo Lundens tanke var att få höra svensk och romsk folkmusik eka mellan de av eld upplysta stenväggarna på teatern i Hagaparken, men när han började granska texten i boken kändes det inte bra.

– Fast man i skolan och bland mina kompisar sa att boken stämmer och att vad som stod i boken är sanningen och om den måste man skriva. Jag får en

konstig känsla i maggropen när en karaktär inte bottnar. Men jag fortsatte ändå att skriva färdigt manuset till Singoalla och först därefter börjar jag att göra min forskning om sanning eller ej.

Han gick på ett föredrag av sångaren och föreläsaren Hans Caldaras och märkte då att han slås av sina egna fördomar.

– Efter att Hans hade tagit upp den mytomspunna skildringen om Singoalla där han berättade om Victor Rydbergs alla fördomar om romer, då först fick jag ett begrepp om vad Singoalla var.

Efter ett samtal med Hans gick Bobbo tillbaka till sin producent och sade:

– Vi kan inte göra Singoalla nu, men senare och då ska vi göra den fri från Victor Rydberg. Vi vill ta bort fördomar och förutfattade meningar och beskriva den som ett passionerat kärleksdrama, för Singoalla är Sveriges Romeo och Julia

som skrevs 1865.

Därefter sköts arbetet upp och Bobbo började forska om det gick att skriva om Singoalla samt att finna orsaken till alla fördomar, ett år senare skrevs ett nytt manuskript.

– Det är egentligen en historisk omöjlighet att göra Singoalla, jag försöker inte att placera Singoalla i tid, jag försöker heller inte att säga att detta är sanning för det är en saga. Singoalla kan aldrig berättas historiskt korrekt.

Med nytt manus i handen och med bland andra Romskt Kulturcentrum

som samarbetspartner har Teater i Haga börjat repetera dramat i RKC:s lokaler fram till april då de flyttar ut till friluftsteatern i Haga. Scenkläderna kommer att sys under en sykurs i RKC:s lokaler, som leds av Hilda Swartz och kostymören Karin Olebjörk från Teater i Haga. Kläderna som är medeltidsinspirerade kommer inte att vara typiskt romska, men man ska klart och tydligt se vem som är rom eller icke-rom.

Singoalla har premiär lördagen den 28/5 kl. 19:00 i slottsruinen i Hagaparken.

I maj kommer teatersällskapet att spela upp en föreställning av Singoalla i Romskt kulturcentrums lokaler.

– Dans och sång ackompanjerar passionerade kärleksmöten och för med sig publiken mot en upplevelse utöver det vanliga. En föreställning som kan bli en storslagen hyllning till svenskar och romer.

Biljetter till Singoalla

Den 4 april börjar biljettförsäljningen. Du kan köpa biljetter via Ticnet på www.ticnet.se eller ringa 077-1707070. Gäller det gruppbokningar eller bokning av handikappanpassade publikplatser ring 08-31 40 90.

Den svarta listan i Malmö

MKB, Malmös Kommunala Bostadsbolag, riskerar åtal för sitt register på sina hyresgäster, ett register med uppgifter om hudfärg, etnicitet, hygien och psykisk hälsa. Brottsmisstanken gäller först och främst olaga diskriminering, men registreringen kan också innebära brott mot personuppgiftslagen.

MKB har under flera år byggt upp registret och svartlistat över tusen personer.

Enligt tidningen Sydsvenskan är syftet med listningen att bostadsbolaget ska kunna vräka misshagliga personer och hindra eventuella hyresgäster från att få en lägenhet hos MKB.

Registret innehåller bland annat information om personers hudfärg och etniska ursprung. I listan bedöms också hyresgästernas psykiska hälsa, hygien och hur de uppfostrar sina barn. Där står även att läsa "svart och bryter på franska", "klent begåvad och mycket ensam" och "har en bror som är en riktig bråkstake", "bosnisk Z". Vad Zeta står för är inte svår att förstå. Eftersom MKB är ett av de största bostadsbolagen i Malmö, är det helt naturligt att

flertalet av Malmös fyra tusen romer bor hos MKB. Eftersom listan ännu inte är offentlig kan vi inte kontrollera hur många romer som finns med i detta register

Vid en presskonferens meddelade MKB:s styrelseordförande Nils Yngvesson (s) att fastighetsbolaget ska göra en egen polisanmälan om den hemliga, svarta lista som Sydsvenskan avslöjat.

– Vi har fattat två beslut att anmäla till domstolen att vi vill ha prövat de misstag som är gjorda och att stadens chefsjurister, tillsammans med en annan extern jurist, går igenom lagstiftningen och kör fram ett PM som innehåller hur man får behandla våra personregister.

Lars Birve, MKB:s vd säger i samma presskonferens

– Det som Sydsvenskan konfronterar oss med är två pärmar där medarbetare har printat ut alla sina mail. Men när vi går tillbaka till det här är det alldeles uppenbart att vi har betett oss på ett ovärdigt sätt, när vi samlar omdömen som vi inte får, som nationalitet, ras och sjukbild och det finns i de här pärmarna.

Kan det finnas fler sådana här pärmar?

– Vi kan inte garantera det, för det har bara gått några timmar sedan Sydsvenska var hos oss.

Hur tror du att de som blev utpekade i dessa mail känner sig?

– Jag vet inte och har bara läst i Sydsvenskan om en Leo Burga som hade varit med på en flyttfest och han var förbannad tyckte jag att det stod.

Vad tyckte du om hans reaktion?

– Jag vet inte, men han hade en flyttfest för fem år sedan och kastade ut grejor genom fönstren och sopade sedan inte trappan och det är inte särskilt snyggt gjort.

Lars Birve kan förstå att det finns en anteckning om det, om han kommer tillbaka och söker lägenhet.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Lars Lindgren, Fred Taikon, Stefano Kuchikov, Raouf Ressaissi, och Tuula Swartz.

Kunskapen måste öka!

Den 20 januari arrangerade Forum för levande historia tillsammans med Integrationsverket och DO en konferens i Malmö i syfte att öka kunskapen, både bland romer och myndigheter, om romers rättigheter i det svenska samhället. Den var en följd av DO:s rapport som publicerades 2004.

DO:S rapport betonar att en förutsättning för att effektivt kunna förebygga och motverka diskriminering av romer i enskilda fall är fördjupad kunskap hos romer och myndigheter om romers rättigheter och romers historiska, sociala och kulturella situation samt om antiziganism. Inbjudna var förutom nämnda myndigheter och romer, de kommunala tjänstemännen i Skåne.

I sitt öppningsanförande talade Norma Montecino om romernas mörka historia, om hur staten har behandlat romerna genom tiderna. Hon har forskat kring romernas situation i flera årtionden och menar att myndigheterna fortfarande står och stampar på samma plats.

– Under 1800-talet skapades en ny lag som förbjöd romerna att utöva sina yrken. Tanken var att man skulle göra

livet så surt för dem att de lämnade landet, men det gjorde de inte.

Hans Caldaras berättar om sig själv ur ett barnperspektiv, om hur det är att leva i ett utanförskap. Han berättar även om hur fördomarna lever vidare genom generationerna och ibland annat litteraturen.

– Vi är i händerna på film- och schlagerbranschen och litteraturen har inte alltid behandlat oss väl. Romanen Singoalla cirkulerar fortfarande i skolorna som ett bevis på gott författarskap.

I Bonniers konversations lexikon, nordisk familjebok och Svensk uppslagsbok kan man slå upp ordet zigenare.

– Där kan man bland annat läsa, säger Hans och citerar från uppslagsböckerna: "Zigenares begär att stjäla är något medfött, något som redan finnes som anlag hos zigenarbarnen. Zigenare rodnar ald-

rig. Zigenarens skönhet är av flyktig art och zigenare leva endast i flock"

Lars Lindgren, projektansvarig på DO, redogör tillsammans med Fred Taikon om diskrimineringen av romer.

– Det finns ett krav på att man måste göra något åt diskrimineringen, men den lagstiftning som finns idag ger inte romer något skydd och romer utnyttjar inte DO:s möjlighet till upprättelse, säger Lars Lindgren.

Fred Taikon talade om strukturell diskriminering.

– Diskrimineringen finns fortfarande kvar, även bland alla statliga och kommunala myndigheter, bostadsbolag, skolor, på arbetsmarknaden och inom kulturen. Romer tillhör aldrig de välavlönade grupper som arbetar för deras bästa, oftast är de endast med som ideella aktiver utan lön.

Det är viktigt att inflytandet blir större för att inrätta insatser och åtgärder. Det finns lagstiftningen om diskriminering, men det räcker inte. Vi måste nå ut till dem som känner sig diskriminerade. Alla måste få veta om, komma in och kunna använda sig av denna lagstiftning. Det civila samhället måste hitta på ny sätta att använda sig av den. Som ett led i detta startades antidiskrimineringsverksamheten. Målet är att de blir byråer, att de finns utspridda runt landet, både regionalt och lokalt mål, säger Raouf Ressaissi från Integrationsverket.

Antidiskrimineringscentrum, som ligger i Skellefteå, startade för tre år sedan. Där är även riksförbundet Roma international representerat. De flesta ärendena handlar om boende och arbete.

– Vi arbetar med romska frågor i hela Sverige, säger Tuula Swartz från Roma international. Många tror att vi kan hjälpa dem att få bostäder, med det kan vi inte. Det ringer flera varje vecka och vill ha bostad. Vi informerar i skolorna, till polisen, sjukvården och den offentliga sektorn. Det viktiga är att de som blir drabbade anmäler detta själva. Lagarna är inte självuppfyllande, säger Tuula Swartz.

Sture Pyk har gått ur tiden

Det är bara fyra år sedan jag träffade Sture första gången, men jag hade redan hört talas om honom som en av de stora översättarna i Sverige. Han har översatt ett stort antal böcker från danska, franska, och engelska till svenska.

På väg ner till Tyskland 2003, stannade vi till hos Sture och Gunilla Lundgren på Stures gård i Östra Hoby på Österlen. Just då arbetade han med en ny översättning av Hamlet. Det var ett av de större verk han hade tagit sig an och som blev färdigt under 2004. Han berättade då även om sitt mångåriga arbete med scenografi och visade ett stort antal modeller av kända uppsättningar.

Sture lade ner ett otroligt arbete på att få översättningarna så nära originalet som möjligt.

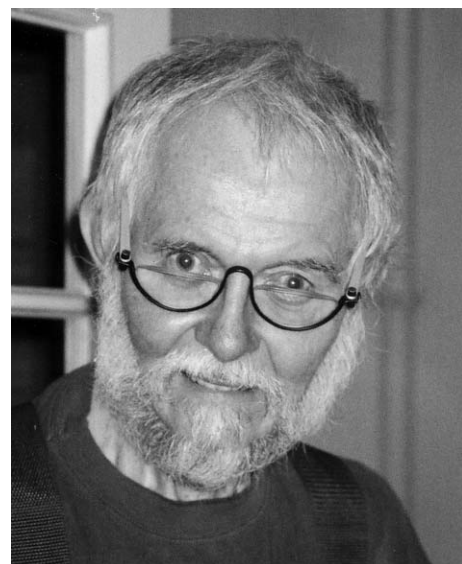
Han översatte från romanés till svenska i samarbete med romer när det var skrivet på romanés. Sedan gjorde han poesi av det hela med rim och passande versmått. Han översatte traditionella romska sånger från Turkiet, Bulgarien, Finland och England. Ingen annan översättare har introducerat fler romska författare i Sverige, bland andra Leksa Manu från Letland, Rajko Djuric från före detta Jugoslavien, Gregory Dufunia Kweik från Polen/USA, Nadja Hava - Robbins från före detta Tjeckoslovakien /USA, Karoly Bari från Ungern, Sterna Weltz- Zigler Frankrike, Valdemar Kalinin från Vitryssland, Ljatif Demir från Makedonien och Charles Smith från England. Sture Pyks översättningar i antologierna Utan hus utan grav- Bi khesko bi limoresko och Svarta rosor- Kale ruzi (i samarbete med Gunilla Lundgren) var viktiga kulturhändelser i Sverige.

Sture var född och uppvuxen i Hälsing-

borg. Hans far Emil var sjökapten från Mölle. Mamma Doris kom från Göteborg och var utbildad textilhantverkare.

Han tillhörde det första unga gänget av scenografer som engagerades på Danmarks radio 1963. Sedan dess har Sture haft en fot i Danmark och en i Sverige. Han blev halvdansk, med en bostad på vardera sidan sundet. På 70-talet undervisar han även blivande scenografer på Dramatiska institutet i Stockholm. Han gjorde sin sista scenografi 2001.

– Sture och jag träffades mitt i livet, det var verkligen en fullträff och vi var glada över den. Vi var även glada över våra familjer. Vi brukade säga att vi sydde ihop våra familjer. Sture och mitt liv var mycket innehållsrikt och roligt, vårt arbete förenade oss. Vi gjorde många roliga resor tillsammans. Jag var med honom i Paris och han gick med mig i Rinkeby. Sture översatte romska poeter, det var något som var speciellt för honom, han lade ner precis samma omsorg och samma hängivenhet på en okänd romsk poet från en tjeckoslovakisk by

som när han översatte Shakespeare, berättar Gunilla Lundgren.

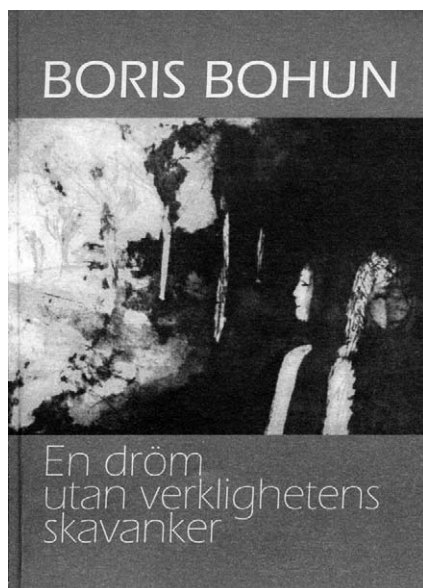
Sedan kom Stures sjukdom och det var svårt, mest för honom själv men det var även svårt för dem som stod honom nära.

– Jag har aldrig sett en person som kan bära en sjukdom så beundransvärt som han gjorde. Att det gick bra mellan oss berodde på att vi var så uppriktiga mot varandra. Uppriktigheten bar oss fram i fjorton år och i fjorton år läste vi varandras manus. Han var mycket snäll, men han tyckte inte om när man var överdrivet god. Jag tänker på en av mina gamla mostrar som bor i småland. Hon hörde om Stures bortgång och ringde, hon satt där nere i Småland vid ett levande ljus i stormen och hon säger till mig på sin vackra småländska "Gunilla nu har du bara de vackra minerna kvar".

Sture Pyk, Maja-Lena Taikon och Gunilla Lundgren vid frukostbordet i Skåne.

Värt att läsa

En dröm utan verklighetens skavanker

Att skriva poesi har alltid varit Boris Bohuns dröm sedan han började i Ukraina i femtonårsåldern.

– När vi fick läsa Antonie de Saint-Exupéry och Lord Byrons böcker i skolan blev jag inspirerad för första gången.

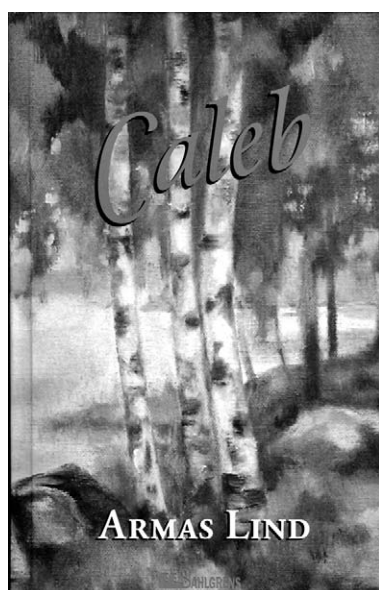
Boris Bohun kom till Sverige 1996 och i början översatte han sina dikter, men med tiden började han skriva på svenska. Redan titeln "En dröm utan verklighetens skavanker" (Växtkrafts kulturcentrum) är inte bara aptitretande, utan en tät minidikt i sig. Hans naturlyrik innehåller många bottnar och som läsare kippar man efter andan inför viss symbolik. Hans dikter om zigeniskt liv är befriande ärliga, öppna och vackra, grymma och svarta. Samtidigt har boken två huvudavdelningar; den naturlyriska och den zigeniska.

Bohuns naturlyrik framstår för mig som både magisk och tematisk skiktad. Den är fylld av existentiella frågor om människans villkor, var, förvandlingar, tillstånd, tid och förhoppningar. Glömskan är ett närmast övergripande

tema, som kan tolkas på en mängd olika sätt; som skydd, dröm, hägring, förlust, smärta, frånvaro, lycka. Andra viktiga teman - viktiga nycklar till Bohuns poetiska universum - är stormen (som tillstånd och kraft på gott och ont), hösten (som liv och död), natten (dagens moder), gryningen (hoppet), kaoset (som är granne med Gud), snön (lindrande eller nedkylande, bländande eller förslutande), tiden (som bär illusoriska hopp).

Den andra delen av Bohuns fascinerande diktsamling utgörs av en svit rytmiserade lovsånger till det zigeniska lägerlivets lycka och övermod, lidande och paradiset. Skrivna med en utvecklad kontrapunktisk teknik, varigenom snart sagt varje strof på en och samma gång sträcker sig framåt och greppar bakåt. Musikaliskt verkningsfulla omkväden förstärker denna upplevelse.

Carsten Palmer Schale

Caleb

Caleb är en skönlitterär bok skriven av den finsk-romske författaren Armas Lind. Den är skriven i "jagform" och man får intrycket av att den är självbiografisk. Armas Lind berättar känslösamt om en liten pojke som föds i Karelen. Han överges av sina föräldrar och överlever genom

att sjunga för mat. Första kapitlet heter Sordavala- min födelsestad och börjar:

Jag kom traskande från fiskehamnen i Sordavala. Den var en etapp på min tiggervandring, för tiggeri var det ju på sitt sätt, fastän i något mildare form.

Jag var tvungen att ständigt upprepa samma replik, "kan tant eller farbror ge en slant så sjunger jag"?

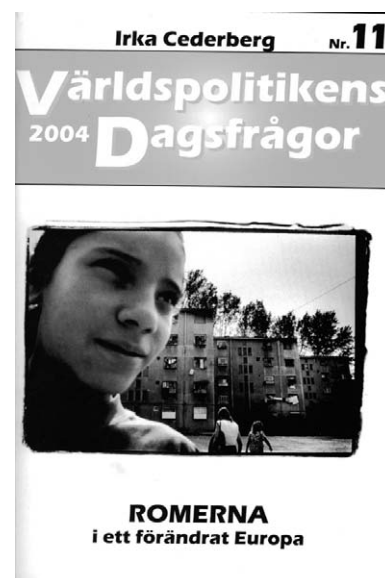
Boken är lättläst, den kan passa som högläsningsbok i skolan och den vänder sig till både ungdomar och vuxna. Den är översatt från finska till svenska av Gunni Nordström och utgiven på Sahlgrens förlag AB.

Romerna i ett förändrat Europa

Romerna i ett förändrat Europa är ett häfte skrivet av journalisten Irka Cederberg. Skriften innehåller ett kapitel om romernas historia, men större delen av häftet handlar om romernas situation i Europa idag. Irka Cederberg skriver om antiziganismen, om EUs utvidgning,

om internationella strävanden, romernas situation i både Öst- och Västeuropa, om romska organisationer med mera. Man får mycket aktuell information på bara 30 sidor. Häftet har getts ut av Utrikespolitiska institutet i Stockholm.

Gunilla Lundgren

The Romani World

The Romani World har undertiteln A historical dictionary of the Gypsies. Den är skriven av den engelske läraren och forskaren Donald Kenrick.

I förordet skriver han (i min översättning): "Denna publikation är menad att vara ett verktyg för dem som arbetar med mänskliga rättigheter, kultur, utbildning, immigration och politik" Boken fungerar som ett slags uppslagsverk. Efter en introduktion kommer en historisk översikt med 15 sidor om viktiga årtal i romernas historia, t ex att akrobater som kallades athingani uppträdde i Konstantinopel cirka 1050. År 1553 finns den första uppteckningen av att romer fanns i Estland. År 1776 publicerades en artikel i Österrike som visade att det romska språket har indiska rötter. År 1886 förbjöds nomadisering i Bulgarien, 1929 utkom en romsk kulturtidskrift i Ryssland Romani Zorya , 1972 bildades Stockholms finska zigenarförening . Osv, osv.

Tredje delen av boken, som är den mest omfattande, tar upp romska perso-

ner, händelser av betydelse och romernas situation i olika länder, allt i korta stycken i bokstavsordning.

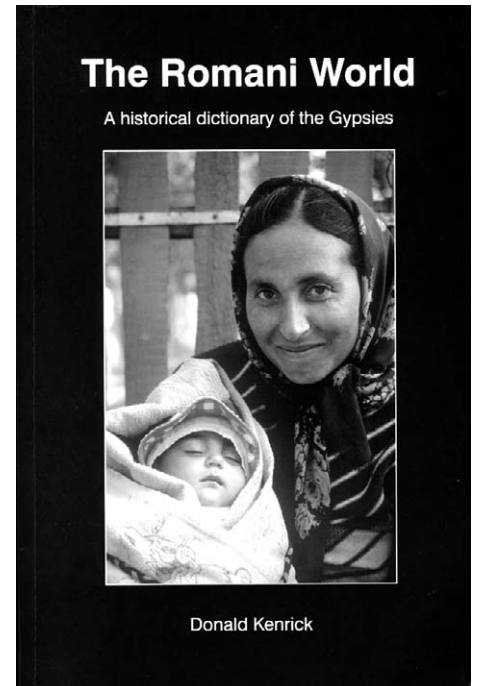
Under bokstaven C hittar man t.ex. Caldaras Hans och kan läsa: " Caldaras Hans. 1948- . Sverige. Sångare och kompositör. Han har särskilt spelat in traditionell musik på romani och svenska. Hans självbiografi I betraktarens ögon publicerades 2002. CD: Caldaras and Stefan Bucur Ensemble." (Min översättning)

Även Monica Caldaras är nämnd. Hon beskrivs som lärare, författare, musiker och ledare av musikgruppen Gypsy Brothers.

Under bokstaven T hittar man både Johan Dimiter, Katarina och Rosa Taikon. Även Fred Taikon och E Romani Glinda nämns.

Donald Kenrick avslutar boken förord med att skriva: "Som ett romskt ordspråk säger: "Det är lätt att börja, men svårt att sluta" Jag välkomnar rättelser och förslag som kan tas med i en följande utgåva."

Jag hoppas att många romer kommer skaffa boken och kontrollera att fakta

stämmer. I ett följebrev uppmanar Donald Kenrick återigen läsarna att inkomma med information om viktiga händelser, personer och organisationer som har betydelse både förr och nu i ett romskt perspektiv.

Gunilla Lundgren

De svenska romernas historia

Zigenska kulturhistoriska föreningen i Skarpnäck startades år 2000 av Sidja Diemetri och Gustav Diemetri-Friberg. Ett av föreningens arbeten har bestått i att gräva i det stora bildarkiv om romer som finns i Nordiska museet, vilket resulterat i utställningen Zigensk historia - svenska zigenare, som berättar om romernas historia med tonvikt på åren 1914-1970.

Utställningen har visats ett tjugotal gånger runt om i Stockholm. Förra året kom Svenska romer/zigenare, en skrift som är tänkt som ett komple-

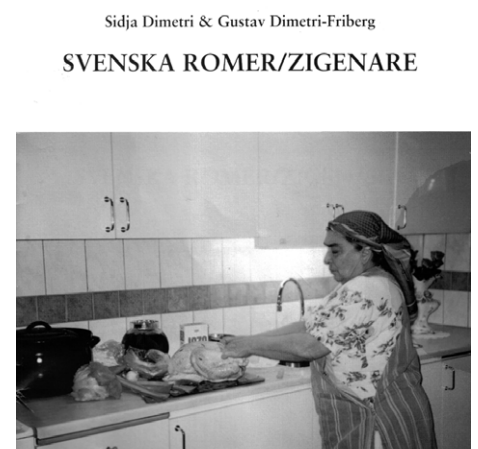
ment till utställningen med en romsk historik och många bilder.

I skriften tar man upp språk, tradition, religion, mat, helger och klädsel, seder och bruk.

Det finns ett avsnitt om fördomar och utanförskap.

Sidja och hennes bror Gustav berättar även om sin mamma Marona, som varit som en livs levande uppslagsbok för dem.

Marona flyttade för första gången in i en lägenhet 1960, det var en stor omställning för hela familjen.

ZIGENSKA KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN

Notiser och nyheter sedan sist

Bulgarien

Vem är värdig att representera sitt land i den europeiska schlagertävlingen?

I Bulgarien är Sofie Marinova en oerhört populär och älskad artist.

Vid melodifestivalen i Sofia i lördags, som gick i bulgarisk TV samtidigt som den svenska festivalen, var det meningen att Sofie Marinova skulle tävla tillsammans med en annan populär artist, Slavi Trifonov.

Det fanns ännu en poäng med att Sofie Marinova ställde upp.

Hon är nämligen rom. Bulgarien hade nu en chans att visa världen att landet menar allvar med sina högtidliga deklamationer när det gäller den romska minoriteten.

Bulgarien var i början av februari värmland för lanseringen av The Decade of Roma Inclusion 2005-2015, decenniet för romernas integrering.

The Decade of Roma Inclusion har tillkommit med stöd av bl a Världsbanken och George Soros. Syftet är att arbeta för romernas integrering i de europeiska staterna. Vid lanseringen i Sofia medverkade statschefer från en rad stater i Sydosteuropa tillsammans med Världsbankens ordförande James Wolfensohn och George Soros.

“Det fordras kraftfulla och ihärdiga åtgärder för att bryta romernas isolering. Tillsammans måste vi se till att de höga

syften som proklamerats i dag inte förvandlas till tomma ord”, sa finansmannen George Soros vid sammankomsten i Sofia.

Men det dröjde inte många dagar för när de höga syften hade förvandlats till just tomma ord i Bulgarien.

Inför TV-publiken i lördags förklarade Slavi Trifonov, att han av solidaritet med sin partner Sofie Marinova vägrade framträda. Skälet: Sofie Marinova hade blivit grovt förolämpad på grund av sitt etniska ursprung.

I bulgarisk radio hade framförts att det vore en “skam att tillåta en zigenskvinnare representera Bulgarien i den internationella tävlingen”.

Det skulle ha kunnat vara en klar poäng för Bulgarien att den populära romska sångerskan hade fått representera sitt land.

Dags att bojkotta Bulgarien i den kommande finalen i Melodifestivalen?

Irka Cederberg

Romsk kvinnokonferens

Den 17 februari 2005 hölls en nationell kvinnokonferens på Norra latin i Stockholm där romska tjejer/kvinnor blev inbjudna att tillsammans med tjänstekvinnor från Justitiedepartementet, Jämställdhetsdepartementet och Utbildningsförvaltningen. Där diskuterades och planerades framtida lösningar för det som idag kan kännas som problem och hinder för romska unga och kvinnor när det gäller utbildning och arbete. Alla närvarande var eniga om att problemen är fördomar och diskriminering,

ing, något som romer dagligen upplever, samtidigt som de är rädda och dåligt motiverade.

Programmet började med att statssekreterare Lise Bergh hälsade alla välkomna. Därefter berättade Miranda Voulasranta om sin väg ut i arbetslivet och in i Europarådet. Hon berättade om motgångar och svårigheter både som romni och kvinna på en mansdominerad arena, men hon visade också att man som romsk kvinna kan få entré till allt detta om man är väl förberedd och sakkunnig och pratar med respekt och ödmjukhet.

Därefter så startade olika workshop med olika teman:

1. Romska flickor/kvinnors situation inom utbildning och arbetsliv.
2. Hur jämställt fostrar vi våra barn.
3. Hur organiserar man sig och finns det behov för det bland romska kvinnor och vad kan de ändra.

En redovisning av vad de olika workshops kommit fram till rapporterades innan mötet avslutades.

En grupp, där Thereza Eriksson medverkade, kom fram till att det handlar om att börja bygga broar så man kan möta någon från andra änden. Hållbara broar som romska barn och ungdomar kan använda sig av i framtiden. De hade även diskuterat problemet i skolan. En lösning skulle kunna vara att förändra lärarhögskolans utbildning.

Soraya Post informerade om det internationella romska kvinnliga nätverk som existerar i Europa där hon är ordförande. Hon erbjöd medlemskap och informerade också om vikten av att vara organiserad om man vill förändra saker, att tala i gemensam sak med en enad röst. Det finns tio miljoner romer runt om i Europa, alla med flera gemensamma verkligheter, oavsett var och hur vi bor, sade Soraya Post.

Soraya Post

Tjeckien

Tjeckien står inför stora problem med ett ökande antal romska getton, där kriminaliteten är hög, där det finns droger och undermålig hygien. Dessa getton dyker upp överallt i landet.

Företrädare för den tjeckiska regeringen uttrycker maktlöshet inför problemet. Varken kommun eller län eller stadsapparatur har någon förmåga att hindra uppkomsten av dessa getton.

Den romska koordinatören från Libereckregionen, Jozef Holek, säger att det börjar uppstå problem mellan romer och andra invånare.

– I vissa städer och byar är de tjeckiska familjer som bor nära romerna rädda även mitt på dagen, säger han.

Ett stort antal romer flyttas ut från städernas centrala bostadsområden och hamnar i getton, eftersom många privata ägare av hus på attraktiva områden försöker flytta de romer som bor där till hus utanför staden eller till helt öde platser.

– Om till exempel en rom förlorar sitt arbete och inte har pengar till hyran blir han stämd direkt och vräkt från sin lägenhet omgående. Familjen hamnar då ofta i ett getto. Sådana strikta regler gäller inte för tjeckiska hyresgäster, säger Holek.

Han menar att det är en lång maffialiknande kedja av tjänstemän och privata entreprenörer som ligger bakom det stora antalet vräkningar av romer från attraktiva områden.

ROMEIA

Frankrike

Ett stort antal organisationer har stämt tv-kanalen Fem för rasistiska budskap och hets mot folkgrupp.

Under programnamnet Brottslighet: romernas väg, presenterade Yves Calvi programmet och visade att tiggeri tillhör den organiserade brottsligheten i

Frankrike eftersom de som tigger är romer.

Inbjudna paneldeltagare uttryckte i programmet starka antiziganistiska åsikter. "jag ha hört att 50 procent av alla prostituerade i Bukarest är zigenare", säger en av dem. En annan säger: "I Rumänien är var femte zigenarsamhälle kriminellt". Kriminologen i programmet, herr Raufer, som tillhör den extrema högern i Frankrike, kunde knappast dölja sin frustration över att det inte fanns en speciell polisstyrka som enbart tog hand om det romska problemet. Enligt honom borde det finnas en zigenarcentral av den berömda barbariska modellen, som var föregångaren till nazisternas dödsläger. Herr Fiori, en polis som satt i panelen, säger om kvinnor med tiggande barn:

– Ofta är inte dessa barn äkta barn till den tiggande modern på gatan. De kan vara andra zigenarbarn, men det kan även var kidnappade barn eller barn köpta i fattiga länder som Moldavien.

Saimir Mile

Italien

Den 29 januari 2005 satte tio unga italienare ett romskt läger i brand i via Aveta de la Ercolano, tio kilometer från Neapel. Där bodde fem romska familjer från Rumänien. Brottslingarna rättfärdigade sina handlingar med att det var "lördagsunderhållning".

Den här händelsen och många andra av liknande karaktär är oftast nerantonade eller ignorerade av italienska medier och ännu har ingen högre italiensk politiker uttalat sig om dessa rasistiska attacker mot romer.

ERIO

Romer på Kuba

Romska rollfigurer har blivit på mode i de populära tvåloperorna på Kuba. Detta har lett till frågor bland kubanerna. De

flesta känner inte till att de har romskt blod i sig, att det inte är enbart afrikanska och spanska traditioner som har fött den kubanska kulturen, att även andra etniska grupper har spelat en roll i detta. Historien visar att i början av 1900-talet kom det massor av romska emigranter till ön.

Trots att romerna diskriminerades mindre på Kuba än i andra länder kom det en lag 1930 som förbjöd dem inträde i landet.

Spåkvinnornas historier; kvinnor med färgstarka örhängen och halsband och snygga män som snabbt reste eller rev sina tält är minnen som fortfarande lever kvar bland många av de äldre Cubanerna.

Jorge M. Fernandez Bernal

Ryssland

Tidningen The Economist hade nyligen en artikel kallad De nya judarna. Den handlade om den växande xenofobin i Ryssland, om semitism, rasmotiverade attacker och mord, om en allmän främlingsfientlighet bland gemene ryss mot tjetjener, afrikaner, asiater, kaukasier, muslimer och antisemitismen inom det ryska samhället, men inte någonstans i artikeln nämns romerna.

European Roma Rights Center i Budapest har ofta rapporterat om våld och ett etniskt motiverat mordande av romer i Ryssland. Antiziganismen är vanlig i Ryssland och ignoreras precis som i övriga länder i Europa.

ERIO

Stockholm

Den 10 februari utsåg regeringen Katri Linna till ny Ombudsman mot etnisk diskriminering (DO).

Katri Linna är 44 år, välmeriterad jurist och väl bekant med DO:s område. Under åren 1999-2003 arbetade hon på DO som kanslichef och ställföreträdande DO. De senaste två åren har Katri arbetat som chefsjurist på SIF och HTF, där hon varit särskilt aktiv i diskriminerings- och jämställdhetsfrågor.

Katri Linna är född och uppväxt i Finland, där hon tog sin studentexamen 1978. Året efter började hon studera juridik på Uppsala universitet, studier som fortsatte på University of Leicester i England. I början av sin karriär arbetade Katri bland annat på en advokatbyrå. Hon har även varit förbundsjurist på LO-TCO under flera år.

Katri har haft ett flertal expertuppdrag inom diskrimineringsområdet. Bland annat i utredningen "Ett utvidgat skydd mot diskriminering" som resulterade lagen om förbud mot diskriminering (2003). Hon har även varit nationell rapportör i olika europeiska sammanhang, senast vid den svenska implementeringen av EU:s likabehandlingsdirektiv.

Katri Linna tillträder posten som Ombudsman mot etnisk diskriminering den 15 mars.

DO

Sverige

Romer i Europa känner en oro att behöva lämna in sina föreningsuppgifter till det kommande European Roma and Travellers Forum i Strasbourg. Därför har

romska föreningar i Sverige dröjt med att lämna in sin intresseanmälan till ERTF.

ÉRG

Sofia

En sjuårig romsk flicka som heter Bojidara, ska föra dagbok över vad som händer fram till 2015 för att kontrollera om stadsmännen håller sina löften som de gav under toppmötet i Bulgariens huvudstad Sofia. I toppmötet som organiserats av världsbanken med hjälp av den ungerskfödde finansmannen George Soros, lovar Bulgarien, Makedonien, Rumänien och Montenegro, Slovakien Slovenien, Tjeckien, och Ungern att arbeta för att avskaffa diskriminering samt att få bort separeringen av romer från resten av befolkningen.

Enligt den statistik som finns hos världsbanken, är romer i Östeuropa fyra till tio gånger fattigare än befolkningen i allmänhet. Samtidigt är romerna en av de folkgrupper som växer snabbast. Rumänien som har den största romska befolkningen i Europa, där har sju av tio romer inte tillgång till rinnande vatten och åtta av tio har inte råd att lösa ut de vanligaste medicinerna. Så É Romani Glinda välkomnar European Roma and Travellers Forum där man kommer att arbeta för de mänskliga rättigheterna som rätten till bostad, hälsa och sjukvård

TT och ERG

London

Efterlevande fick en smärre chock när den brittiske Bonden Wilfred Lambs vilja lästes upp. Wilfred, som var 72 år när han dog, hade bara nio dagar innan ändrat i sitt testamente. Han skänkte, till sina anhörigas förtret, hela sin egendom, värd 6,5 miljoner kronor, till den sexåriga grannflickan Katie Leveridge, som tillhör gruppen travellers i England, en grupp Wilfred alltid tyckt om.

För några år sedan försåtminerade han sina ägor för att hindra socialmyndigheterna att blanda sig i hans grannars förhållanden.

Aftonbladet

Eskilstuna

Hotell Statt i Eskilstuna bryter sin förlikning med DO. Förlikningen innebar ett skadestånd på 200 000 kronor till ett romskt par som nekats tillträde till hotellets badanläggning.

Överenskommelsen tidigare i januari mellan Statt och DO innebar att DO återkallade sin stämningsansökan till tingsrätten. Statt bryter nu överenskommelsen med hänvisning till att det romska paret uttalat sig i media. DO kommer nu att driva fallet vidare i domstol.

DO

Malmö

Registeruppgifter om hudfärg och etnisk tillhörighet kan ha lett till att Malmös kommunala bostadsbolag (MKB) nekat personer med "fel" etnisk tillhörighet bostad. Ombudsmannen mot etnisk diskriminering ska därför utreda om MKB:s registerhållning har lett till att enskilda blivit diskriminerade.

– Vi ser allvarligt på en sådan registrering, särskilt om dessa uppgifter legat till grund för att neka sökande bostad hos MKB. Vi får en hel del anmälningar där sökande misstänker att de blivit särbehandlade, men ofta är det svårt att bevisa diskrimineringen. Därför kommer vi nu att undersöka om MKB:s uppgiftsinsamling lett till att personer blivit diskriminerade, säger tf DO, Anna Theodora Gunnarsdóttir. Hon uppmanar alla som sökt och blivit nekade bostad eller som känt sig särbehandlade på grund av sin etniska tillhörighet hos MKB att höra av sig för att DO ska få klarhet i vilka konsekvenserna av MKB:s register varit.

DO

Finland

25 asyl sökande romer avvisades nyligen från Finland och sändes tillbaka till Bulgarien och Rumänien. Familjerna som kom till Finland i november sökte asyl och i deras asylansökan hade romerna enligt Jaakko Heinilä motiverat asylbehovet i huvudsak med romernas eko-

nomiska förhållande i hemländerna samt med att de utsätts för diskriminering vilket troligen inte är tillräcklig grund för att få asyl i Finland.

FNB

Finland

I Finland får romer dåliga platser i fängelset. I Helsingfors fängelse bor det fler utlänningar och romer än andra, i celler som anses vara de sämsta. Tre personer kan dela cell. Estländare och romer får finna sig i att privatceller är reserverade för majoritetsbefolkningen, påpekar forskaren Minna Ruckenstein i en nyligen utkommen utredning. Fängelset försöker placera de romska fångarna så att inte alltför många kommer på sammas avdelning, för de anser att för många romer på samma avdelning innebär problem.

FNB-HBL

Sösdala

Stefan Palison kritiserar Forum för levande historia i en intervju i tidningen Norra Skåne. Han kritiserar dem för att inte samarbeta bra med romerna, trots att romernas situation i historien och idag är ett av Forum för levande historias prioriterade områden under 2004 och 2005. Han beklagar även att forumet inte betalat resan till Stockholm för tre medlemmar i Romernas riksförbund.

Kerstin Pawlowski på levande historia säger att de endast bjudit in överlevande förintelseoffer (det vill säga judar, notismakaren anmärkning). Hon hänvisar också till att romerna har sina egna program

Norra Skåne

Italien

Pietro Zocconali, ordförande i sociologernas Riksförbund i Italien, uttryckte i ett uttalande att barnamord är en romsk tradition. Han hävdade att romer stjälar barn och sedan säljer dem, ibland som delar.

Tre ministrar i den italienska regeringen använder sig av vad som närmast kan beskrivas som en hatkampanj i sina publikfriande tal till röstarna. De utnyttjar sig av den växande antiziganism i landet för sina politiska syften.

Skulle man byta ut det nedlåtande ordet zigenare i deras tal mot antingen jude eller nigger, skulle inte bara alla mänskliga rättighetsaktivister över hela världen, europeiska institutioner, presidenter och premiärministrar direkt reagera. Men när det gäller uppenbar rasism mot romer bryr sig ingen.

Opinionsundersökning och rapporter från olika europeiska organ visar tydligt att romer är värst drabbade av diskriminering i Europa.

Även Europaparlamentet verkar se åt andra hållet. I januari 2005 antogs en resolution om förintelsen och antisemitism, men den innehöll inga specifika referenser till den romska förintelse eller den galopperande antiziganismen i Europa.

ERIO

Ungern

Romerna i Ungern är upprörda över Olah Aktion, ett dataspel på Internet som anmodar spelarna att utplåna romerna i Ungern. Sajten, som nu har tagits bort från nätet, uppmanade spelaren att gå från län till län genom Ungern och rensa landet från alla zigenare. Spelarna erbjuds olika vapen. På en av spelets sidor fanns det en telefon kiosk med inskriptionen "De gör ingenting, de stjälar, bedrar och ljugar. De är världens värsta farsot, särskilt för detta lilla europeiska land".

Gábor Dobay, ägare till Mobileum Kft, företaget som är äger servern där spelet lades upp, www.atw.hu, säger att servrar-

na i hans företag innehåller nästan 60 000 upplagda hemsidor och att det i företagets policy tydligt står vilka regler som gäller för sajten. Han förklarar att företaget beklagar skandalen, men tillägger att de inte har några juridiska möjligheter att sätta dit den som är ansvarig.

Han tillstod också att sajten temporärt var tillbaka på nätet flera dagar senare enbart i syfte att tillåta TV-bolagen att dokumentera spelet.

– Så snart som detta var gjort stängde vi ner sajten igen, sade Gábor Dobay.

Han berättade vidare att ett räkneverk hade registrerat 1200 träffar under de 100 minuter sidan visades för media.

– Aldrig förr har vi haft sådana extremistpublikationer, och vad jag vet har ingen ungersk sajt haft det tidigare, säger Gábor. Han förklarar att det var den romska radiostationen Rádió Ccshief som varslade honom i mitten av februari efter att sajten hade varit online en vecka.

– Vi var förfärade och krävde att sajten omedelbart togs bort från webbhotellet, sade József Ignácz från Rádió Ccshief.

Han förklarade att det är oacceptabelt med sådana sidor på Internet.

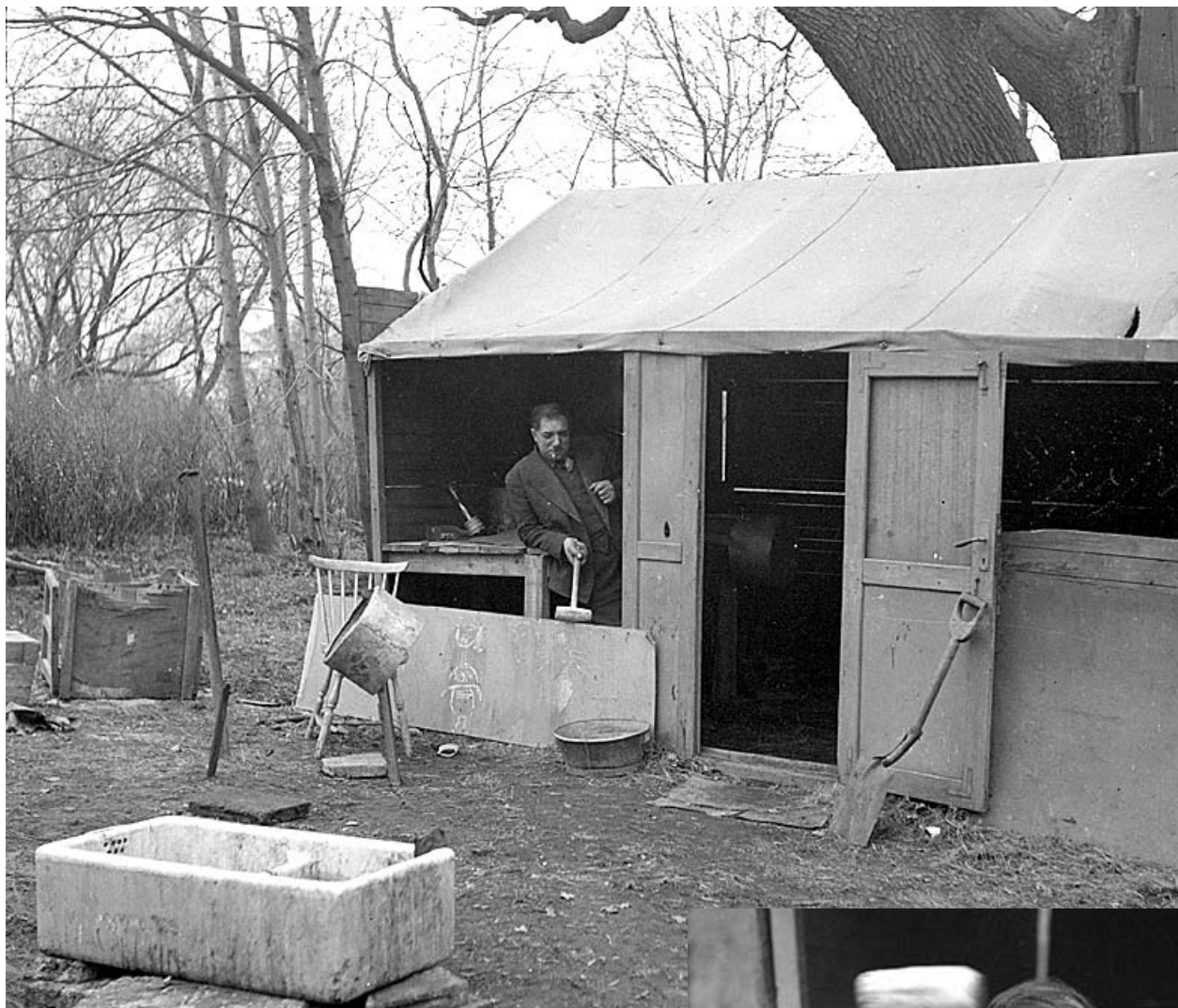
– Den här sajten har en moderator som borde kunna hållas ansvarig för allt som publiceras där. Vi har aldrig tidigare varit med om att så extremt hat så öppet lagts på Internet, säger han.

Nyheter om sajten spred sig snabbt i Ungern och den 16 februari väckte den tjeckiska televisionen frågor om rasism mot romer och andra minoriteter i Ungern.

Internet är ett underbart verktyg för yttrandefriheten, men här har man gått för långt och hoppas verkligen att detta var ett fånigt spratt av några unga data freaks, sammanfattade Ignácz.

Gamla kära bilder berättar

Kära vänner av gamla bilder berättar. Nu ska vi ta er tillbaks till tiden på Tanto. Familjen Johan Dimitri Taikon (Fred Taikons farfar) hade nyss flyttat in i det stora huset som en gång låg på apotekarfamiljen Molitors ägor. Dessförinnan hade de bott i sommarlägret i Sköndal som ligger i Enskede.

När familjerna flyttade in på gården i Tanto, som låg jämte järnvägsbron som går över Årstaviken idag, byggde familjen Taikons troligen för första gången en permanent verkstad, för nu viste man att här skulle man bo kvar en längre tid.

Vi har funnit bilder som vi vill visa från den tiden, straxt efter kriget, året kan ha varit 1947 eller 48 på hösten eller våren

Johan Taikon poserar stolt inne i verkstaden på fotot ovan som var byggd framför den stora eken på gården.

Som många vet betyder keldereash kopparslagare och vem kunde vara mer yrkesbärande av kopparslageriet än Johan Dimitri Taikon som arbetade i kostym och slips. Han var en av stamfäderna i Sverige, vars familj kom att bli en av de större. Med sina sju söners familjer är släkten uppskattningsvis 1 500 personer idag.

Oftast beställdes kokkärl av koppar till storkök och restauranger därför var det stora kärl som drevs fram ur den glödga kopparplåten. Till vänster kan vi se hur Johan driver upp en fals på jordstället för att senare flicka samman botten och senare förtenna hela kärlet. För att glödga plåten behövdes en blåsbälg som barnbarnet Mauritz höll igång på fotot här ovan.

När sommaren kom blev det varmt framför elden och hur dumt det än låter så svalkade man sig med ett glas te från samovaren som stod på bordet. Man smutsade ner sig i verkstan och tvätten måste hängas på tork. Kolla in bilen en härlig gammal Volvo från trettioalet.

En bild berättar så mycket, därför vill vi att ni läsare ska sända in era gamla bilder och berätta lite historia omkring dem. Vi publicerar bilderna i mån av plats. Givetvis returnerar vi era bilder. Skicka därför med fullständigt namn och adress.

Den här gången kommer bilderna från Nordiska museets bildarkiv och det är Fred Taikons farfar, pappa och bror som är med på bilderna.

Danskan Lorne Jensens Vitkålsgröda

Det här behövs till ca: 6-8 personer:

- 1 kg. Blandfärs
- 2 st. Vitkålshuvuden
- 2 st. Purjolökar
- 6 st. Morötter
- 3 msk. Margarin

Vatten efter behov. Salt, peppar och paprikapulver efter behag.

Gör så här:

Skär kålen i strimlor. Skala och skär purjolöken och morötterna i skivor.

Skölj purjolöken väl. Värm en stor stekgryta och bryn margarin. Lagg i blandfärsen, krydda efter smak. När blandfärsen är brynt, lagg i vitkålen och rör om. Kålen kommer att smälta ihop med blandfärsen. Lagg på ett lock och låt koka ihop. Lagg sedan i morötterna och purjolöken låt koka ihop. Tillsätt vatten om det behövs. Låt småkoka i ca: 25-30 minuter. När morötterna är mjuka är grytan klar.

Smaklig spis, velbekomme som det heter på danska!

Denemárkaika Lorne Jensens

Pekó sax ando litíardó mas

Gado trobúl ca: 6-8 ženengi.

- 1 kg. Litíardó mas
- 2 st. Parnó sax
- 2 st. Púroro
- 6 st. Morkóia
- 3 msk. Margarina

Lon, piperi thai mardó pipárka, sa gadea ito. sar tu kamés.

Ker gadeá:

Šin o šax ande tsiné lúngi kotorá. Ránde thai šin o púroro thai le morkóia andé ciné felie. Xaláv o púroro mišto. Tačár jekh bari pekimáski tepsia thai tho andré o čil te pečol. Pek o mas o litíardó, mai tho lon thai piperi. Kaná peklan o mas o ličiardo, maj tho andré o šindo šax thai hamisar, o šax, si te bilál ande jekh tan le masesa. Vušar e tepsia jekhé fedevó-sa tahi muk o xabén te čiol andé jekh than. Maj tho le morkóia thai o púroro muk te čiol andé jekh than, mai tho andré paí te trubula. Muk o xaben te čiol lokés andé 25-30 minutsi. O xaben gatalo, kána tu ačares ke le morkóia gata le.

Xan pe satimasa sar bušól pe romanés, vaike sar bušól pe denemarkitska, Velbekomme!

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B

Porto
Betalt

Kulturförvaltningen

Stöd till invandrarföreningar och nationella minoriteter

Integrationsförvaltningen har upphört, men vi har inte slutat arbeta. Den grupp som arbetar med verksamhets- och projektstöd till invandrarföreningar, nationella minoriteter (samer, tornedalingar, finnar, judar och romer) samt romska utbildningar har flyttat till kulturförvaltningen. Ann-Marie Algemo har fått nytt jobb och finns nu på Stadsledningskontoret där hon jobbar med integrations, och demokratifrågor på en mer övergripande nivå. Vi som finns kvar tillhör nu en avdelning som heter avdelningen för kultur- och integrationsstöd.

Vi sitter på
Beridarbangatan 1-3 (bakom kulturhuset)
Och har postadress: Box 16 113 103 22 Stockholm.

Annika Hälldin
(Minoritetsföreningar,
invandrarföreningar och
romska föreningar)
telefon 508 31 9 37
mobil 070 771 82 38

Christina Ehn
(Invandrarföreningar)
telefon 508 319 89
mobil 070 46 319 89

Isak Reichel
(Invandrarföreningar,
romska föreningar.)
telefon 508 319 87
mobil 070 46 319 87

Lena Loiske
(Minoritetsfrågor i allmänhet, romska föreningar samt projektet Romer I Utbildning)
telefon 508 31 991
mobil 070 – 46 319 91

Manuel Tan Marti
(Romer i utbildning)
telefon 508 319 93
mobil 070 46 319 93

Om ni har projekt som mer rör dans, teater, musik, litteratur, film eller kultur för unga så presenterar vi er gärna för våra nya kollegor.